

בסיומ יש להזכיר את השאלה הבאה – מה יכול להיות המנגנון האנלוגי להדחקה, שדרכו האני מתנתק מן העולם החיצון. אני סבור שלא ניתן לענות על שאלה זו ללא מחקרים נוספים, אך ודאי הוא שבדומה להדחקה, גם כאן מדובר בתהליך שמפחית את ההטענות שהאני שולח.⁶³

אובדן המציאות בנוירוזה ובפסיכوزה

(1924)

לא מכבר טענתי כי אחד ההבדלים בין נוירוזה לפסיכוזה הוא שבראשונה האני מדחיק פיסה מן הסתמי בשל תלותו במציאות,⁶⁴ ואילו בשנייה נסוג אותו אני, בשירותו של הסתמי, מנתח מציאות. בנוירוזה אם כן השפעת המציאות היא זו שלא ניתן לעמוד בפניה, ואילו בפסיכוזה – השפעתו של הסתמי. בפסיכוזה אובדן המציאות נתון מראש, ובנוירוזה – כך אנו אמורים לסבור – הוא נמנע.

אך קביעה זו כלל אינה תואמת את אשר מורה הניסיון, שכל אחד יכול להיווכח בו: העובדה שכל

מ/א מניח - גזכב (Re) (S, > cos) M " P

(R)

אולי (מין)
7/6
Re
לא (מין)

Ex: גביע אולימפיק של אולימפיאדה - 14 (אמריקאים) Reg, נאגה נאוג

הצגת הנורקיסים

הטראומטית) ידועה, מקרה שבו אפשר לראות איך האדם פנה עורף לחוויה והעבירה למשמורת האמנזיה. כדוגמה ברצוני להזכיר מקרה של אנליזה מלפני שנים רבות, "שבו נערה שהייתה מאוהבת בגיסה, ליד המיטה שבה שכבה אחותה המתה, נחרדה כשחלף בראשה: "עכשיו הוא פנוי ויכול לשאת אותך לאישה". מעמד זה נשכח מיד, ובכך החל תהליך רגרסיה אשר הוביל לכאבים ההיסטריים. אבל דווקא כאן ניתן ללמוד הרבה מן הדרך שבה הנורוזה מנסה להסדיר את הקונפליקט. היא מפחיתה בערך השינוי האמיתי בכך שהיא מדחיקה את תביעתו של הדחף שבו מדובר, כלומר את האהבה לגיס. התגובה הפסיכוטית לכך הייתה אמורה להיות הכחשת עוברת מותה של האחות.

אפשר היה לצפות שבהיווצרות הפסיכוזה יקרה משהו אנלוגי למתרחש בנורוזה, אלא שבין רשויות אחרות, כמוכן. כלומר שגם בפסיכוזה יהיו שני צעדים ניכרים בבירור - אחד הקורע את האני במקרה זה מן המציאות, ושני המתכוון לתקן את הנזק, ומשיב על כנו, על חשבון הסתמי, את הקשר למציאות. לאמיתו של דבר ניתן להבחין גם בפסיכוזה בדבר אנלוגי. גם כאן יש שני צעדים, שהשני מביניהם נושא אופי של פיצוי,

Re ווי Re מניחה Re עליו

זיגמונד פרויד
N אפן I - I אפן II
II אפן III - I אפן IV

נורוזה מערערת באיזושהו אופן את יחסו של החולה למציאות; שהנורוזה היא אמצעי ביד החולה לפרוש מן המציאות; שבתצורותיה הקשות משמעותה הישירה היא בריחה מחיים במציאות. סתירה זו נדמית כחמורה, אך ניתן ליישב אותה בקלות, והבירור בנוגע אליה רק יקדמנו בהבנת הנורוזה.

הסתירה מתקיימת רק כל עוד אנו מתכווננים במצב ההתחלתי של הנורוזה, שבו האני מבצע הדחקה של ריגוש דחפי בשירותה של המציאות. אבל זו עדיין איננה הנורוזה עצמה. הנורוזה מורכבת דווקא מן התהליכים המפצים על החלק שניזוק בסתמי, כלומר מן התגובה על ההדחקה ומכישלונה של זו. התרופפות הקשר למציאות הנה תולדה של צעד שני זה בהיווצרות הנורוזה, ואל לנו להתפלא אם חקירה מפורטת תעלה שאובדן המציאות נוגע דווקא לאותו חלק של המציאות שעל פי דרישתו התבצעה הדחקה הדחף.

אפיון הנורוזה כתוצאתה של הדחקה כושלת אינו דבר חדש. זאת הייתה טענתנו לכל אורך הדרך, ⁶⁵ והיה הכרח לחזור על כך רק בשל ההקשר החדש.

קו המחשבה הזה מוצא אגב את אישורו בצורה מרשימה במיוחד כשמדובר בנורוזה שהעילה לה (הסצנה

→ 1/1/1
Rep.

$(?e) R \sim L \sim (R) \quad I - P$
 $(R) \cdot Re' \quad \mathbb{D}$
 NIPD I \sim I \sim I

זיגמונד פרויד

$(R) \sim N - R$
 $(R) \sim P$

אבל מכאן והלאה מפנה האנלוגיה את מקומה להקבלה מרחיקת לכת הרבה יותר בין התהליכים. הצעד השני של הפסיכויזה רוצה לאזן גם את אובדן המציאות, אבל לא במחיר הגבלת הסתמי כמו שבנוירוזה משלמים מחיר של פגיעה בקשר למציאות, אלא בדרך אחרת, של האדרה עצמית, על ידי יצירה של מציאות חדשה, אשר בה לא חלה ההתנגשות כמו במציאות שנזנחה. הצעד השני מונחה בנוירוזה ובפסיכויזה על ידי אותן נטיות - הוא משרת בשני המקרים את שאיפות הכוח של הסתמי, אשר לא מניח למציאות להיכפות עליו. הן נוירוזה והן פסיכויזה הן אפוא ביטוי למרידת הסתמי בעולם החיצון, לסירובו, או אם רוצים, להיעדר יכולתו להסתגל לכורח הממשי, ל- Aváγκη .⁶⁷ נוירוזה ופסיכויזה נבדלות זו מזו הרבה יותר בתגובת הפתיחה הראשונית, מאשר בניסיון השיקום המופיע לאחר מכן.

ההבדל הראשיתי בא לידי ביטוי בתוצאה הסופית בכך שבנוירוזה נמנעים, בורחים, מנתח מציאות, ובפסיכויזה בונים את המציאות מחדש. או בניסוח אחר: בפסיכויזה אחרי הבריחה הראשונית מן המציאות בא שלב אקטיבי של בנייה מחדש, בנוירוזה אחרי צייתנות ראשונית בא ניסיון בריחה מאוחר. או בניסוח שלישי: הנוירוזה אינה

$R \sim P$
 $R' \sim P$
 דיאג \sim R
 דיאג \sim R

$Li(Re) \sim Re$
 $Li(Re) \sim Re$

הצגת הנרקיזים

$R \sim R$
 $R \sim R$

מכחישה את המציאות, אלא שאין היא רוצה לרעת דבר על אודותיה. הפסיכויזה מכחישה אותה ומנסה למצוא לה תחליף. אנו מכנים התנהגות נורמלית או "בריאה" כאשר היא מאגדת בתוכה מאפיינים של שתי התגובות, כאשר היא, בדומה לנוירוזה, אינה מכחישה את המציאות, אך שוקדת על שינויה כמו בפסיכויזה. ההתנהגות הנורמלית, התכליתית, היא כמובן בעלת הישגים חיצוניים, בעולם החיצון, והיא אינה מסתפקת, כמו הפסיכויזה, ביצירת שינויים פנימיים; היא אינה אוטו-פלסטית, אלא אלו-פלסטית.⁶⁸ שכתוב המציאות בפסיכויזה מתבצע על בסיס המשקעים הנפשיים שהותיר הקשר למציאות עד כאן, היינו על בסיס הזיכרונות שטבעו את חותמם, הדימויים והשיפוטים שהופקו מן המציאות עד כה ושדרכם המציאות הייתה מיוצגת בחיי הנפש. אך קשרים אלו לא היו מעולם דבר מוגמר, הם הועשרו ושונו ללא הרף על ידי רשמים חדשים. באותו אופן עומדת עכשיו גם בפני הפסיכויזה המשימה לשים ידה על רשמים שיתאמו את המציאות החדשה. דבר זה מושג באופן העמוק ביותר באמצעות הזיות. ואם תעתועי הזיכרון, דמיונות השווא וההזיות גורמים לייסורים בצורות ובמקרים כה רבים של

(21)

$R \rightarrow I$ Π N
(א.ל.ר. רפ. ת.ד. 44) רפ. כ.ל.ן

הצגת הנרקיטיזם

בפסיכוזה מונח כובד המשקל על הצעד הראשון, החולני בעצמו, ואשר יכול להוביל רק לחולי, ובנירוזה לעומת זאת הוא מוטל על הצעד השני, על ההדחקה הכושלת, בעוד שהצעד הראשון יכול להצליח ואכן מצליח אינספור פעמים מבלי לחרוג מגבולות הבריאות, גם אם הוא תובע מחיר ומטביע את חותם המאמץ הנפשי שנדרש. הבדלים אלה, ואולי גם רבים אחרים, הם תולדת ההבדל במיקום נקודת הפתיחה של הקונפליקט הפתוגני, כלומר בשאלה אם האני ויתר על דבקו בעולם הממשי או על תלותו בסתמי.

נירוזה מסתפקת בדרך כלל בהימנעות מנתח המציאות הרלוונטי, בהישמרות מפני ההיתקלות בו. ההבדל החד בין הנירוזה לפסיכוזה מתקחה בשל העובדה שגם בנירוזה לא חסרים ניסיונות להחליף את המציאות הלא רצויה במציאות התואמת יותר את המשאלות. דבר זה מתאפשר בעולם הפנטזיה, תחום שהופרד מן העולם הממשי החיצון כשהופעל עקרון המציאות, ומאז הוא נשמר כמי שקיבל "פטור" ונחסכות ממנו תביעות המציאות, 70 נגיש אמנם לאני, אך קשור אליו באופן רופף. מעולם הפנטזיה הזה נוטלת הנירוזה את החומרים ליצירי משאלותיה, חומרים שאליהם היא מגיעה על פי רוב על דרך הרגרסיה לעבר

$R' = Ph - N$ (א.ל.ר. רפ. ת.ד. 44)

$R' \equiv P \equiv N$ (א.ל.ר. רפ. ת.ד. 44) $R' = Ph - N$
 $R' = Ph - N$

זיגמונד פרויד

פסיכוזה וקשורים בהתפתחותם של פחדים, הרי שזהו סימן לכך שכל תהליך העיצוב מחדש מתבצע חרף כוחות נגדיים חזקים. אנחנו יכולים לדמות לנו את התהליך על פי דוגמת הנירוזה, המוכרת לנו יותר. כאן אנחנו רואים שתגובת החרדה מתעוררת כל פעם שהדחף המודחק יוצא למתקפה, ושתוצאתו של הקונפליקט היא בכל זאת רק בגדר פשרה, ואינה מביאה לסיפוק מלא. כנראה שבפסיכוזה נתח המציאות שנדחה דוחק את עצמו שוב ושוב אל תוך חיי הנפש, כמו שקורה עם הדחף המודחק בנירוזה, ולכן גם התוצאות בשני המקרים זהות. בירור טיבם של המנגנונים השונים האמורים להוציא אל הפועל בפסיכוזה את דחיית המציאות ואת בנייתה המחודשת של מציאות אחרת, כמו גם בירור מידת ההצלחה שהם יכולים להגיע אליה - אלו הן משימות לפסיכיאטריה הייעודית, משימות שזו טרם נפנתה אליהן.⁶⁹

אנלוגיה נוספת, אם כן, בין נירוזה ופסיכוזה הנה שבשתיהן המשימה שהוחל בצעד השני בביצועה נכשלת באופן חלקי, בכך שהדחף המודחק אינו יכול ליצור לעצמו תחליף מושלם (נירוזה) ושלא ניתן לצקת את ייצוג המציאות לתבניות מספקות (לפחות לא בכל צורות החוליים הנפשיים). אך ההדגשים שונים בשני המקרים.

$R' = Ph - N$

זיגמונד פרויד - מקורות בתרגום לעברית

- זיגמונד פרויד, אבל ומלנכוליה; פעולות כפייתיות וטקסים דתיים, תרגום: אדם טננבאום, תל אביב: רסלינג, 2002.
- _____, איש הזאבים: מתולדותיה של נירוחת ילדות, תרגום: ערן רולניק, תל אביב: ספרים, 1999.
- _____, איש העכברושים: הערות אודות מקרה של נירוחה כפייתית, תרגום: מרים קראוס, תל אביב: ספרים, 1999.
- _____, הטיפול הפסיכואנליטי (מבחר), תרגום: ערן רולניק, תל אביב: עם עובד, 2002.
- _____, הנס הקטן: אנליזה של פוביה בילד בן חמש, תרגום: מרים רון, רמת יוחנן: ספרים, 2003.

זמנים עָבְרוּ שהיו מספקים יותר. כמעט אין ספק בכך שעולם הפנטזיה משחק תפקיד דומה גם בפסיכוזה - שגם בה הוא משמש כמאגר שממנו נוטלים את החומרים או את התבנית לבניית המציאות החדשה. אבל העולם החיצון החדש של הפסיכוזה, זה הפנטסטי, רוצה להציב את עצמו במקומה של המציאות החיצונית, בעוד שזה של הנורוזה מבכר להישען, כמו משחקי ילדים, על נתח מציאות - נתח אחר מזה שמפניו נאלצה להתגונן - ומייחס לו לנתח מציאות זה חשיבות מיוחדת ומובן טמיר שאנו מכנים, לא תמיד בצדק, סמלי.¹⁷ לפיכך לא רק שאלת אוכדן המציאות היא הצריכה להישאל לגבי שתיהן, לגבי הנורוזה כמו לגבי הפסיכוזה, אלא גם שאלת התחליף למציאות.

$$P - R - N$$

$$P > R \text{ (מחצית)}$$

$$N - R - P$$

$$R \text{ (מכאן)}$$

$$R' / N, P$$

מאי נלמד? מה נלמד?
 אין PP, Ri, Re
 128
 מה N כפי Re?
 מה N כפי P